

Εξέλιξη των Νοσηλευτικών Θεωριών

- Η αναζήτηση εξειδικευμένων νοσηλευτικών γνώσεων οδήγησε τους μελετητές της νοσηλευτικής σε θεωρίες που καθοδηγούν την έρευνα, την εκπαίδευση, τη διοίκηση και την επαγγελματική πρακτική.
- Η νοσηλευτική ακολούθησε μια πορεία από τις έννοιες προς τα εννοιολογικά πλαίσια, τα μοντέλα, τις θεωρίες και τέλος προς τη θεωρία της μέσης κλίμακας (middle range theory) σε αυτή την εποχή χρήσης της θεωρίας (theory utilization era).
- Η ιστορία της νοσηλευτικής αποδεικνύει τη σπουδαιότητα της θεωρίας για τη νοσηλευτική ως μέρος της εκπαίδευσης (επιστημονικός/ακαδημαϊκός κλάδος) και εξειδικευμένο πεδίο πρακτικής (επάγγελμα).
- Η γνώση της διεργασίας της ανάπτυξης των θεωριών είναι θεμελιώδης για την προσωπική κατανόηση των θεωρητικών έργων του κλάδου.
- Η ανάλυση διευκολύνει τη μάθηση μέσω της συστηματικής ανασκόπησης και του κριτικού στοχασμού των θεωρητικών έργων του κλάδου.
- Η ανάλυση της θεωρίας ξεκινά τη διεργασία της ταυτοποίησης ενός πλαισίου λήψης αποφάσεων για τη νοσηλευτική έρευνα ή πρακτική.

Εισαγωγή στη Νοσηλευτική Θεωρία: Η Ιστορία, η Σημασία και η Ανάλυσή της

✎ Martha Raile Alligood*

«Η συστηματική συσσώρευση γνώσεων είναι αναγκαία για να σημειωθεί πρόοδος σε οποιοδήποτε επάγγελμα... Ωστόσο, η θεωρία και η πρακτική πρέπει να αλληλεπιδρούν συνεχώς μεταξύ τους. Η θεωρία χωρίς την πρακτική είναι κενό γράμμα και η πρακτική χωρίς τη θεωρία είναι τυφλή.»

(Cross, 1981, σελ. 110).

Το παρόν κείμενο αποσκοπεί να γνωρίσει στον αναγνώστη τους θεωρητικούς της νοσηλευτικής και το έργο τους. Η νοσηλευτική θεωρία αναδείχθηκε σε θέμα μείζονος ενδιαφέροντος τον περασμένο αιώνα και σήμερα εξακολουθεί να διεγείρει πρωτοφανή επαγγελματική ανάπτυξη και διεύρυνση της νοσηλευτικής βιβλιογραφίας και εκπαίδευσης. Στο κείμενο αυτό παρουσιάζονται επιλεγμένοι θεωρητικοί της νοσηλευτικής για να εξοικειωθούν οι σπουδαστές όλων των επιπέδων της νοσηλευτικής με ευρεία ποικιλία θεωρητικών της νοσηλευτικής και διάφορους τύπους θεωρητικών έργων. Οι νοσηλευτές/τριες των παλαιότερων εποχών παρείχαν εξαιρετική φροντίδα στους ασθενείς. Ωστόσο, πολλά από όσα είναι σήμερα γνωστά για τη νοσηλευτική έχουν μεταβιβαστεί στις επόμενες γενιές μέσω μορφών εκπαίδευσης επικεντρωμένων σε δεξιότητες και λειτουργικά καθήκοντα. Παρότι πολλές νοσηλευτικές πρακτικές φαίνονταν αποτελεσματικές, δεν είχαν ελεγχθεί ούτε χρησιμοποιούνταν ομοιόμορφα στην πρακτική ή στην εκπαίδευση. Για το λόγο αυτό, ένας σημαντικός στόχος που έθεσαν οι ηγετικές φυσιολογικές της νοσηλευτικής τον 20ό αιώνα ήταν η ανάπτυξη των νοσηλευτικών γνώσεων πάνω στις οποίες θα βασιζόταν η νοσηλευτική πρακτική, θα βελτιωνόταν η ποιότητα της φροντίδας και θα αναγνωριζόταν η νοσηλευτική ως επάγγελμα. Η ιστορία της νοσηλευτικής τεκμηριώνει με σαφήνεια τις συνεχείς προσπάθειες με στόχο την ανάπτυξη ενός εξειδικευμένου συνόλου νοσηλευτικών γνώσεων για την καθοδήγηση της νοσηλευτικής πρακτικής (Alligood, 2010a, Alligood & Tomey, 1997, Bixler & Bixler, 1959, Chinn & Kramer, 2011, George, 2011, Im & Chang, 2012, Judd, Sitzman & Davis, 2010, Meleis, 2007, Shaw, 1993).

Το κεφάλαιο αυτό εισάγει τη νοσηλευτική θεωρία από τρεις διαφορετικές προοπτικές: την ιστορία, τη σημασία και την ανάλυση. Καθεμία από τις τρεις αυτές σκοπιές συμβάλλει στην κατανόηση της συμβολής των θεωρητικών της νοσηλευτικής και του έργου τους. Μια σύντομη

Προηγούμενες συγγραφείς: Martha Raile Alligood, Elizabeth Chong Choi, Juanita Fogel Keck και Ann Marriner Tomey.

αναδρομή στην ιστορία της εξέλιξης της νοσηλευτικής από λειτούργημα σε επάγγελμα περιγράφει την αναζήτηση της ουσίας της νοσηλευτικής που οδήγησε σε αυτή τη συναρπαστική εποχή της ιστορίας της, καθώς ενισχύθηκε η σύνδεση μεταξύ της νοσηλευτικής ως πανεπιστημιακού κλάδου (academic discipline) και ως επαγγελματικής πρακτικής (professional practice). Η ιστορία αυτής της ανάπτυξης παρέχει το πλαίσιο και μια προοπτική για την κατανόηση της σημασίας που συνεχίζει να έχει η νοσηλευτική θεωρία για τον κλάδο και το επάγγελμα της νοσηλευτικής. Η ιστορία και η σημασία της νοσηλευτικής θεωρίας οδηγούν λογικά στην ανάλυση, το τρίτο μέρος αυτού του κεφαλαίου και την τελευταία προοπτική. Η ανάλυση των θεωρητικών έργων της νοσηλευτικής και του ρόλου της στην ανάπτυξη των γνώσεων παρουσιάζεται ως μια αναγκαία διαδικασία κριτικού στοχασμού. Παρουσιάζονται τα κριτήρια για την ανάλυση των έργων των θεωρητικών, μαζί με μια σύντομη συζήτηση του γύρω από το πώς συμβάλλει το κάθε κριτήριο στην πληρέστερη κατανόηση του έργου (Chinn & Kramer, 2011).

Ιστορία της Νοσηλευτικής Θεωρίας

Η ιστορία της επαγγελματικής νοσηλευτικής ξεκίνησε με τη Florence Nightingale. Η Nightingale οραματιζόταν τις νοσηλεύτριες ως ένα σώμα μορφωμένων γυναικών μια εποχή που οι γυναίκες ούτε μορφώνονταν ούτε εργάζονταν σε δημόσιες υπηρεσίες. Μετά τον Κριμαϊκό Πόλεμο, στη διάρκεια του οποίου πρόσφερε τις υπηρεσίες της οργανώνοντας και περιθάλποντας τραυματίες στο Σκούταρι, υλοποίησε το όραμά της ιδρύοντας στο Νοσοκομείο St. Thomas του Λονδίνου μια Σχολή Νοσηλευτικής που σηματοδότησε τη γέννηση της σύγχρονης νοσηλευτικής. Οι πρωτοποριακές δράσεις της Nightingale στη νοσηλευτική πρακτική και εκπαίδευση και τα έργα που έγραψε στη συνέχεια αποτέλεσαν οδηγό για την ίδρυση σχολών νοσηλευτικής και νοσοκομείων στις Ηνωμένες Πολιτείες στις αρχές του 20ού αιώνα (Kalisch & Kalisch, 2003, Nightingale, 1859/1969).

Το όραμα της Nightingale (1859/1969) για τη νοσηλευτική εφαρμόζεται εδώ και πάνω από έναν αιώνα. Και η θεωρία της νοσηλευτικής έχει γνωρίσει ραγδαία εξέλιξη κατά τις τελευταίες 6 δεκαετίες, με αποτέλεσμα την αναγνώριση της νοσηλευτικής ως πανεπιστημιακού κλάδου βασισμένου σε εξειδικευμένες γνώσεις (Alligood, 2010a, 2010b, Alligood & Tomey, 2010, Bixler & Bixler,

1959, Chinn & Kramer, 2011, Fawcett, 2005, Im & Chang, 2012, Walker & Avant, 2011). Στα μέσα του 19ου αιώνα ήταν που Nightingale αναγνώρισε το ειδικό επίκεντρο της νοσηλευτικής και διακήρυξε τη διάκριση των γνώσεων της νοσηλευτικής από τις ιατρικές γνώσεις. Περιγράφοντας δε το ρόλο της νοσοκόμας είπε ότι έργο της είναι να φέρνει τον ασθενή στην καλύτερη δυνατή κατάσταση για να επενεργήσει πάνω του η φύση (ο Θεός). Και υποστήριξε ότι η φροντίδα του αρρώστου βασίζεται στη γνώση των ατόμων και του περιβάλλοντός του – μια βάση γνώσεων διαφορετική από αυτή που χρησιμοποιούν οι γιατροί κατά την άσκηση της δικής τους επιστήμης (Nightingale, 1859/1969). Παρά την πρόμη αυτή διακήρυξη της Nightingale τη δεκαετία του 1850, έπρεπε να περάσουν 100 χρόνια για να αρχίσει το νοσηλευτικό επάγγελμα, στη διάρκεια της δεκαετίας του 1950, να ασχολείται σοβαρά με την ανάγκη ανάπτυξης νοσηλευτικών γνώσεων πέρα από τις ιατρικές γνώσεις για την καθοδήγηση της νοσηλευτικής πρακτικής. Αυτό οδήγησε στη συνειδητοποίηση της ανάγκης ανάπτυξης της νοσηλευτικής θεωρίας (Alligood, 2010a, Alligood, 2004, Chinn & Kramer, 2011, Meleis, 2007, Walker & Avant, 2011). Μέχρι να αναδειχθεί η νοσηλευτική ως επιστήμη τη δεκαετία του 1950, η νοσηλευτική πρακτική βασιζόταν σε αρχές και παραδόσεις που είχαν μεταβιβαστεί μέσα από ένα μοντέλο μαθητείας για την εκπαίδευση και χειρίδια μεμονωμένων νοσοκομειακών διαδικασιών (Alligood, 2010a, Kalisch & Kalisch, 2003). Παρότι ορισμένες ηγετικές μορφές της νοσηλευτικής φιλοδοξούσαν να αναγνωρισθεί ως επάγγελμα και να γίνει πανεπιστημιακός κλάδος, η νοσηλευτική πρακτική εξακολουθούσε να αντικατοπτρίζει την προϊστορία της ως λειτουργήματος μάλλον παρά ένα επαγγελματικό όραμα. Η μετάβαση από το λειτούργημα στο επάγγελμα περιλάμβανε διαδοχικές περιόδους ιστορίας, καθώς οι νοσοκόμες άρχισαν να αναπτύσσουν ένα σύνολο εξειδικευμένων γνώσεων στις οποίες βασίστηκε η νοσηλευτική πρακτική. Η νοσηλευτική είχε ξεκινήσει με μεγάλη έμφαση στην πρακτική και οι νοσοκόμες, σε όλη τη διάρκεια του αιώνα, εργάστηκαν με στόχο την εξέλιξη της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος. Τα βήματα προόδου προς την κατεύθυνση της εξέλιξης της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος εξετάζονται από τη σκοπιά των ιστορικών περιόδων αναγνωρίζοντας την ώθηση προς την επαγγελματική ανάπτυξη εντός κάθε περιόδου (Alligood, 2010a, Alligood & Tomey, 1997).

Η περίοδος του προγράμματος σπουδών (curriculum era) ασχολήθηκε με το ζήτημα της ύλης που θα έπρεπε να μελετούν οι νοσοκόμες για να μαθαίνουν πώς να εί-

vai νοσοκόμες. Κατά την εποχή αυτή, δόθηκε έμφαση στα μαθήματα που θα έπρεπε να περιλαμβάνουν οι σπουδές της νοσηλευτικής με στόχο τη διαμόρφωση ενός προτυποποιημένου προγράμματος σπουδών (Alligood, 2010a). Μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1930, ένα προτυποποιημένο πρόγραμμα σπουδών είχε δημοσιευτεί και υιοθετηθεί από πολλά προγράμματα που παρείχαν δίπλωμα. Την ίδια εποχή, ωστόσο, έκανε την εμφάνισή της και η ιδέα της μετακίνησης της νοσηλευτικής εκπαίδευσης από τα βασισμένα στα νοσοκομεία προγράμματα που παρείχαν δίπλωμα στα κολέγια και τα πανεπιστήμια (Judd, Sitzman & Davis, 2010). Παρά την πρόωπη αυτή ιδέα για τη νοσηλευτική εκπαίδευση, μόλις στα μέσα του αιώνα άρχισαν πολλές πολιτείες να δραστηριοποιούνται προς αυτό το στόχο και κατά το δεύτερο ήμισυ του 20ού αιώνα τα προγράμματα που παρείχαν δίπλωμα άρχισαν να κλείνουν, ενώ πολυάριθμα προγράμματα νοσηλευτικής εκπαίδευσης εγκαινιάστηκαν σε κολέγια και πανεπιστήμια (Judd, Sitzman & Davis, 2010, Kalisch & Kalisch, 2003). Την περίοδο του προγράμματος σπουδών, η οποία έδωσε έμφαση στην επιλογή των κύκλων μαθημάτων και στο περιεχόμενο των προγραμμάτων νοσηλευτικής, διαδέχτηκε η περίοδος της έρευνας, που εστιαζόταν στη διαδικασία της έρευνας και στο μακροπρόθεσμο στόχο της απόκτησης ουσιαστών γνώσεων που θα καθοδηγούσαν τη νοσηλευτική πρακτική.

Καθώς οι νοσηλευτές/τριες στόχευαν πλέον σε ολοένα μεγαλύτερο βαθμό στην απόκτηση πτυχίων της ανώτατης εκπαίδευσης, άρχισε να ανατέλλει η *περίοδος της έμφασης στην έρευνα* (research emphasis era). Η περίοδος αυτή ξεκίνησε στα μέσα του αιώνα καθώς όλο και περισσότεροι ηγέτες της νοσηλευτικής θεωρούσαν επιθυμητή την ανώτατη εκπαίδευση και κατέληξαν σε μια κοινή αντίληψη της επιστημονικής εποχής –κατανοώντας ότι η έρευνα ήταν ο δρόμος προς τις νέες γνώσεις της νοσηλευτικής. Οι νοσηλευτές/τριες άρχισαν να συμμετέχουν στην έρευνα και στα προγράμματα νοσηλευτικών σπουδών των πρωτοεμφανιζόμενων προγραμμάτων νοσηλευτικής που παρείχαν πανεπιστημιακό πτυχίο συμπεριλήφθηκαν σειρές ερευνών (Alligood, 2010a). Στα μέσα της δεκαετίας του 1970, μια αξιολόγηση της πρώτης 25ετίας του επιστημονικού περιοδικού *Nursing Research* αποκάλυψε ότι από τις νοσηλευτικές σπουδές έλειπαν οι εννοιολογικές συνδέσεις και τα θεωρητικά πλαίσια, υπογραμμίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης εξειδικευμένων νοσηλευτικών γνώσεων (Batey, 1977). Η επίγνωση της ανάγκης ανάπτυξης εννοιών και θεωρίας συνέπεσε με δύο άλλα σημαντικά ορόσημα στην εξέλιξη της νοσηλευτικής

θεωρίας. Το πρώτο ορόσημο είναι η τυποποίηση των προγραμμάτων σπουδών για την απόκτηση μεταπτυχιακού στη νοσηλευτική βάσει των κριτηρίων πιστοποίησης της National League for Nursing (Εθνικής Ένωσης Νοσηλευτικής) για προγράμματα πτυχιακά και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και το δεύτερο είναι η απόφαση να παρέχεται εκπαίδευση διδακτορικού επιπέδου στους νοσηλευτές και τις νοσηλεύτριες (Alligood, 2010a).

Η περίοδος της έρευνας και η *περίοδος της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης* (graduate education era) αναπτύχθηκαν ταυτόχρονα. Μεταπτυχιακά προγράμματα στη νοσηλευτική έκαναν την εμφάνισή τους σε όλη τη χώρα για να καλύψουν τη δημόσια ανάγκη νοσηλευτικού προσωπικού για εξειδικευμένη κλινική νοσηλευτική πρακτική. Πολλά από αυτά τα μεταπτυχιακά προγράμματα περιλάμβαναν μια σειρά μαθημάτων που εισήγαγαν το σπουδαστή στη διαδικασία της έρευνας. Επίσης, κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής, τα μεταπτυχιακά προγράμματα νοσηλευτικής άρχισαν να περιλαμβάνουν σειρές μαθημάτων που αφορούσαν την ανάπτυξη εννοιών και τα μοντέλα νοσηλευτικής, εξοικειώνοντας τους σπουδαστές με τους πρώτους θεωρητικούς της νοσηλευτικής και με τις διαδικασίες της ανάπτυξης γνώσεων (Alligood, 2010a). Η ανάπτυξη των νοσηλευτικών γνώσεων αποτέλεσε σημαντική κινητήρια δύναμη κατά την περίοδο αυτή. Το πτυχίο άρχισε να τυγχάνει ευρύτερης αποδοχής ως το πρώτο εκπαιδευτικό επίπεδο για την επαγγελματική νοσηλευτική και η νοσηλευτική έτυχε αναγνώρισης και αποδοχής ως πανεπιστημιακός κλάδος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ολόκληρη τη χώρα. Οι ερευνητές νοσηλευτές προσπαθούσαν να αναπτύξουν και να διασαφηνίσουν ένα εξειδικευμένο σύνολο γνώσεων νοσηλευτικής με στόχους τη βελτίωση της φροντίδας των ασθενών, την παροχή ενός επαγγελματικού τρόπου άσκησης της πρακτικής και την επίτευξη της αναγνώρισης της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος. Τη δεκαετία του 1960 υπήρξαν διαμάχες και συζητήσεις σχετικά με τη σωστή κατεύθυνση και την κατάλληλη εκπαίδευση για την ανάπτυξη των νοσηλευτικών γνώσεων. Τη δεκαετία του 1970 συνεχίστηκε η πορεία μετάβασης της νοσηλευτικής από λειτουργήματα σε επάγγελμα καθώς οι ηγέτες του κλάδου διαφωνούσαν για το αν η νοσηλευτική θα έπρεπε να βασίζεται σε κάποιον άλλον επιστημονικό κλάδο ή όχι. Η ιστορία κατέγραψε το αποτέλεσμα, κατά το οποίο η νοσηλευτική πρακτική πρέπει να βασίζεται στη νοσηλευτική επιστήμη (Alligood, 2010a, Fawcett, 1978, Nicoll, 1968). Όπως παρατήρησε η Meleis (2007), «η θεωρία δεν είναι πολυτέλεια στον κλάδο της νοσηλευτικής... αλλά απαο-

σπαστο μέρος του νοσηλευτικού λεξιλογίου στην εκπαίδευση, τη διοίκηση και την πρακτική» (σελ. 4). Σημαντικός πρόδρομος της περιόδου της θεωρίας ήταν η γενική αποδοχή της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος και ανεξάρτητου πανεπιστημιακού κλάδου.

Η *περίοδος της θεωρίας* (theory era) ήταν η φυσική συνέχεια των περιόδων της έρευνας και της πιτυχιακής εκπαίδευσης (Alligood, 2010a, Im & Chang, 2012). Η εκρηκτική αύξηση των διδακτορικών προγραμμάτων νοσηλευτικής από τη δεκαετία του 1970 και η βιβλιογραφία των νοσηλευτικών θεωριών επιβεβαίωσαν ότι τα διδακτορικά έπρεπε να είναι στη νοσηλευτική (Nicoll, 1986, 1992, 1997, Reed, Shearer & Nicoll, 2003, Reed & Shearer, 2009, 2012). Καθώς η έρευνα και η ανάπτυξη των γνώσεων ήταν πλέον πληρέστερα κατανοητές, έγινε προφανές ότι η έρευνα χωρίς εννοιολογικά και θεωρητικά πλαίσια παρήγαγε μεμονωμένες και αποσπασματικές πληροφορίες και το συμπέρασμα ήταν ότι για να προκύψει η νοσηλευτική επιστήμη απαιτούνταν έρευνα και θεωρία μαζί (Batey, 1977, Fawcett, 1978, Hardy, 1978). Η διδακτορική εκπαίδευση στη νοσηλευτική άρχισε να ακμάζει με την εισαγωγή νέων προγραμμάτων και την απόδοση μεγάλης έμφασης στην ανάπτυξη και τον έλεγχο των θεωριών. Η περίοδος της θεωρίας επιταχύνθηκε καθώς άρχισαν να αναγνωρίζονται ως θεωρία έργα που είχαν αναπτυχθεί ως πλαίσια για προγράμματα σπουδών και οδηγοί προηγμένης πρακτικής. Μάλιστα, στο συνέδριο Nurse Educator Conference στη Νέα Υόρκη το 1978 ήταν που θεωρητικοί αναγνωρίστηκαν ως θεωρητικοί της νοσηλευτικής και τα έργα τους ως εννοιολογικά μοντέλα και θεωρίες της νοσηλευτικής (Fawcett, 1984, Fitzpatrick & Whall, 1983).

Η δεκαετία του 1980 υπήρξε μια περίοδος σημαντικών εξελίξεων στη νοσηλευτική θεωρία που έχει χαρακτηριστεί ως μετάβαση από την προπαραδειγματική (pre-paradigm) στην παραδειγματική (paradigm) περίοδο (Fawcett, 1984, Hardy, 1978, Kuhn, 1970). Τα επικρατέστερα παραδείγματα (μοντέλα) νοσηλευτικής παρείχαν προοπτικές για τη νοσηλευτική πρακτική, τη διοίκηση, την εκπαίδευση, την έρευνα και την περαιτέρω θεωρητική ανάπτυξη. Τη δεκαετία του 1980 η δημιουργική πρόταση της Fawcett για τέσσερις γενικές νοσηλευτικές έννοιες ως μετα-παραδείγμα της νοσηλευτικής χρησίμευσε ως οργανωτική δομή για τα υπάρχοντα νοσηλευτικά πλαίσια και εισήγαγε ένα τρόπο οργάνωσης των μεμονωμένων θεωρητικών έργων σε μια δομή μεστή νοήματος (Fawcett, 1978, 1984, 1993, Fitzpatrick & Whall, 1983). Η ταξινόμηση των νοσηλευτικών μοντέλων ως παραδειγμά-

των εντός ενός παραδείγματος των εννοιών του *προσώπου* (person), του *περιβάλλοντος* (environment), της *υγείας* (health) και της *νοσηλευτικής* (nursing) ενοποίησε συστηματικά τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής για τον κλάδο. Το σύστημα αυτό διασαφίνισε και βελτίωσε την κατανόηση της ανάπτυξης γνώσεων τοποθετώντας τα έργα των θεωρητικών σε ένα ευρύτερο πλαίσιο και διευκολύνοντας έτσι την ανάπτυξη της νοσηλευτικής επιστήμης (Fawcett, 2005). Η νοσηλευτική επιστήμη και έρευνα, εκπαίδευση, διοίκηση και πρακτική ως ενιαίο όλο συνεχίζει να διευρύνεται μέσω της νοσηλευτικής ευρυμάθειας και επιστημονικής σκέψης. Τις τελευταίες δεκαετίες του αιώνα η έμφαση μετατοπίστηκε από την εκμάθηση πληροφοριών για τους θεωρητικούς στη χρησιμοποίηση των θεωρητικών έργων ώστε να προκύπτουν ερευνητικά ερωτήματα, να καθοδηγείται η πρακτική και να οργανώνονται τα προγράμματα σπουδών. Οι ενδείξεις αυτής της αύξησης των θεωρητικών έργων έχουν πολλαπλασιαστεί στις ανακοινώσεις από το βήμα του ομιλητή σε εθνικές εμβέλειας και διεθνείς συνδιασκέψεις, ενημερωτικά δελτία, επιστημονικά περιοδικά και βιβλία γραμμένα από νοσηλευτές επιστήμονες που είναι μέλη ενώσεων όπως οι κοινότητες των μελετητών των νοσηλευτικών μοντέλων και θεωριών. Τα μέλη συμβάλλουν στη γενική νοσηλευτική βιβλιογραφία και γνωστοποιούν την έρευνα και την πρακτική τους με ένα ορισμένο παράδειγμα-μοντέλο ή πλαίσιο σε συνέδρια των ενώσεων όπου παρουσιάζουν τις μελέτες τους και προάγουν την επιστήμη του επιλεγμένου παραδείγματος (Alligood, 2004, Alligood 2014, επί του τυπογραφείου, Fawcett & Garity, 2009, Im & Chang, 2012, Parker, 2006).

Αυτές οι παρατηρήσεις της ανάπτυξης της νοσηλευτικής θεωρίας αναβιώνουν την περιγραφή του Kuhn (1970) για την ομαλή επιστήμη (normal science). Η φιλοσοφία του για την επιστήμη βοηθά στη σαφέστερη κατανόηση της εξέλιξης της νοσηλευτικής θεωρίας μέσω της επιστήμης των παραδειγμάτων. Είναι σημαντικό από ιστορική άποψη να κατανοήσουμε ότι αυτά που θεωρούμε σήμερα συλλογικά ως νοσηλευτικά μοντέλα και θεωρίες είναι το έργο ατόμων σε ποικίλες περιοχές της χώρας που δημοσίευσαν τις ιδέες τους και τον τρόπο που αντιλαμβάνονταν εννοιολογικά τη νοσηλευτική. Τα έργα αυτά αργότερα εξετάστηκαν συλλογικά εντός μιας συστηματικής δομής γνώσεων σύμφωνα με την ανάλυση και αξιολόγηση (Fawcett, 1984, 1993, 2005). Η ανάπτυξη θεωριών έκανε την εμφάνισή της ως διαδικασία και προϊόν επαγγελματικής μελέτης και ανάπτυξης μεταξύ των ηγετών του νοσηλευτικού κλάδου, των διοικητικών, των

εκπαιδευτών του και των εξασκούντων το συγκεκριμένο επάγγελμα που επιθυμούσαν να λάβουν ανώτατη εκπαίδευση. Οι ηγέτες αυτοί αναγνώρισαν τους περιορισμούς της θεωρίας από άλλους κλάδους να περιγράφει, να εξηγήσει ή να προβλέπει τις νοσηλευτικές εκβάσεις και αγωνίστηκαν για να εδραιώσουν μια επιστημονική βάση για τη διοίκηση, τα προγράμματα σπουδών, την πρακτική και την έρευνα της νοσηλευτικής. Η ανάπτυξη και η χρήση της θεωρίας προσέδωσε νόημα στις διαδικασίες της νοσηλευτικής, καταλήγοντας σε αυτό που αναγνωρίζεται σήμερα ως η περίοδος της νοσηλευτικής θεωρίας (Alligood, 2010a, Alligood, 2010b, Nicoll, 1986, 1992, 1997, Reed, Shearer, & Nicoll, 2003, Reed & Shearer, 2012, Wood, 2010). Όπως είχαν πει οι Fitzpatrick και Whall (1983), «...η νοσηλευτική βρίσκεται στο κατώφλι μιας συναρπαστικής νέας εποχής» (σελ. 2). Αυτή η συνειδητοποίηση οδήγησε στην *περίοδο της χρήσης της θεωρίας* (theory utilization era).

Την περίοδο της χρήσης της θεωρίας συνόδευσαν τα επιτεύγματα της ομαλής επιστήμης, καθώς η έμφαση μετατοπίστηκε στην εφαρμογή της θεωρίας στη νοσηλευτική πρακτική, εκπαίδευση, διοίκηση και έρευνα (Alligood,

2010c, Alligood, 2010). Η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από τη θεωρία της μέσης κλίμακας (middle-range theory) και την αποτίμηση ενός νοσηλευτικού πλαισίου για τη σκέψη και τη δράση της νοσηλευτικής πρακτικής. Αυτή η μετατόπιση στην εφαρμογή της νοσηλευτικής θεωρίας ήταν εξαιρετικά σημαντική για τη βασισμένη στη θεωρία νοσηλευτική, τη βασισμένη στις ενδείξεις πρακτική και τη μελλοντική ανάπτυξη θεωριών (Alligood, 2011a, Alligood, 2014, επί του τυπογραφείου, Alligood & Tomey, 2010, Alligood & Tomey, 1997, 2002, 2006, Chinn & Kramer, 2011, Fawcett, 2005, Fawcett & Garity, 2009).

Η περίοδος της χρήσης της θεωρίας αποκατέστησε την ισορροπία μεταξύ έρευνας και πρακτικής για την ανάπτυξη των γνώσεων στον κλάδο της νοσηλευτικής. Παραπέμπουμε τον αναγνώστη στην πέμπτη έκδοση του βιβλίου *Nursing Theory: Utilization & Application* (Alligood, 2014, επί του τυπογραφείου) για εφαρμογές περιπτώσεων και ενδείξεις εκβάσεων από τη χρησιμοποίηση των νοσηλευτικών θεωρητικών έργων στην πράξη. Ο Πίνακας 1-1 παρουσιάζει μια περίληψη των περιόδων της έρευνας της νοσηλευτικής για εξειδικευμένες νοσηλευτικές

ΠΙΝΑΚΑΣ 1-1 Ιστορικές περιόδους της έρευνας της νοσηλευτικής για εξειδικευμένες γνώσεις

Ιστορικές περιόδους	Μείζον ερώτημα	Έμφαση	Εκβάσεις	Αναδυόμενος σκοπός
Περίοδος προγράμματος σπουδών: 1900 έως δεκαετία του 1940	Ποιο πρέπει να είναι το περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών που απαιτείται για να γίνει κανείς νοσηλεύτης/νοσηλεύτρια;	Στους κύκλους μαθημάτων που περιλαμβάνονταν στα προγράμματα νοσηλευτικής	Τυποποιημένα προγράμματα σπουδών για προγράμματα που παρείχαν δίπλωμα	Ανάπτυξη εξειδικευμένων γνώσεων και ανώτατη εκπαίδευση
Περίοδος έρευνας: 1950 έως δεκαετία του 1970	Ποιο είναι το επίκεντρο της νοσηλευτικής έρευνας;	Στο ρόλο των νοσηλευτών/τριών και στο αντικείμενο της έρευνας	Μελέτες προβλημάτων και μελέτες νοσηλευτών/τριών	Οι μεμονωμένες μελέτες δεν αποφέρουν ενοποιημένες γνώσεις
Περίοδος μεταπτυχιακής εκπαίδευσης: 1950 έως δεκαετία του 1970	Ποιες γνώσεις απαιτούνται για την άσκηση της νοσηλευτικής;	Στη διαμόρφωση ενός προηγμένου ρόλου και μιας βάσης για τη νοσηλευτική πρακτική	Οι νοσηλεύτες/τριες έχουν σημαντικό ρόλο στη φροντίδα υγείας	Εστίαση της μεταπτυχιακής εκπαίδευσης στην ανάπτυξη γνώσεων
Περίοδος θεωρίας: 1980 έως δεκαετία του 1990	Πώς καθοδηγούν την έρευνα και την πρακτική αυτά τα πλαίσια;	Στο ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι σκέψης γύρω από τη νοσηλευτική	Τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής μετατοπίζουν το επίκεντρο στον ασθενή	Οι θεωρίες καθοδηγούν τη νοσηλευτική έρευνα και πρακτική
Περίοδος χρήσης θεωρίας: 21ος αιώνας	Ποιες νέες θεωρίες απαιτούνται για να προκύψουν ενδείξεις ποιοτικής φροντίδας;	Στο ότι η νοσηλευτική θεωρία καθοδηγεί την έρευνα, την πρακτική, την εκπαίδευση και τη διοίκηση	Η μεσοπρόθεσμη θεωρία μπορεί να απορρέει από ποσοτικές ή ποιοτικές προσεγγίσεις	Τα νοσηλευτικά πλαίσια παράγουν γνώσεις (ενδείξεις) υπέρ της ποιοτικής φροντίδας

Alligood, M. R. (2014, επί του τυπογραφείου). *Nursing theory: Utilization & application*. Maryland Heights (MO): Mosby-Elsevier

κές γνώσεις. Κάθε περίοδος αντιμετώπισε τις νοσηλευτικές γνώσεις με τρόπο μοναδικό που συνέβαλε στην όλη πορεία του κλάδου. Εντός κάθε περιόδου, το διάχυτο ερώτημα «Ποια είναι η φύση των γνώσεων που απαιτούνται για την εξάσκηση της νοσηλευτικής;» αντιμετωπίστηκε στο επίπεδο κατανόησης που επικρατούσε την εποχή εκείνη (Alligood, 2010a).

Το σύντομο αυτό ιστορικό παρέχει κάποια βασικά στοιχεία και ένα πλαίσιο για τη μελέτη των θεωρητικών της νοσηλευτικής και του έργου τους. Η περίοδος της χρήσης της θεωρίας συνεχίζεται μέχρι σήμερα, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη και χρήση της νοσηλευτικής θεωρίας και της παραγωγής ενδείξεων για την επαγγελματική πρακτική. Οι νέες θεωρίες και οι νέες μεθοδολογίες που προκύπτουν από μεθόδους ποιοτικής έρευνας συνεχίζουν να διευρύνουν τους τρόπους γνώσης μεταξύ των επιστημόνων της νοσηλευτικής. Η χρησιμοποίηση των νοσηλευτικών μοντέλων, θεωριών και θεωριών μέσης κλίμακας για τη σκέψη και δράση της νοσηλευτικής πρακτικής συνεισφέρει σημαντικές ενδείξεις υπέρ της ποιοτικής φροντίδας σε όλους τους τομείς πρακτικής στον 21ο αιώνα (Alligood, 2010b, Fawcett, 2005, Fawcett & Garity, 2009, Peterson, 2008, Smith & Leibr, 2008, Wood, 2010). Η προετοιμασία για την πρακτική στο επάγγελμα της νοσηλευτικής σήμερα προϋποθέτει τη γνώση και τη χρήση των θεωρητικών έργων του κλάδου (Alligood, 2010c).

Σημασία της νοσηλευτικής θεωρίας

Στο ξεκίνημα του 20ού αιώνα η νοσηλευτική δεν ήταν αναγνωρισμένη ως πανεπιστημιακός κλάδος ή ως επάγγελμα. Τα επιτεύγματα του περασμένου αιώνα οδήγησαν στην αναγνώριση της νοσηλευτικής και με τις δυο αυτές ιδιότητες. Οι όροι επιστημονικός κλάδος και επάγγελμα είναι αλληλένδετοι και ορισμένοι μπορεί ακόμα και να τους χρησιμοποιούν εναλλάξιμα. Ωστόσο, δεν είναι ταυτόσημοι. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να σημειωθούν οι διαφορές τους και το ειδικό τους νόημα, όπως δείχνει το Πλαίσιο 1-1.

Τα επιτεύγματα του επαγγέλματος τον περασμένο αιώνα είχαν στενότερη σχέση με την ανάπτυξη της νοσηλευτικής επιστήμης, αλλά δεν κατακίτηθηκαν εύκολα. Η ιστορία δείχνει ότι πολλές νοσοκόμες πρωτοστάτησαν στους ποικίλους αγώνες και αμφισβήτησαν το κατεστημένο με δημιουργικές ιδέες τόσο για την υγεία των ανθρώ-

ΠΛΑΙΣΙΟ 1-1

Το νόημα ενός επιστημονικού κλάδου και ενός επαγγέλματος

- Ένας *επιστημονικός κλάδος* (discipline) συνδέεται ειδικά με το ακαδημαϊκό περιβάλλον και αναφέρεται σε έναν εκπαιδευτικό κλάδο, ένα τομέα μάθησης ή ένα τομέα γνώσεων.
- Ένα *επάγγελμα* (profession) αναφέρεται σε ένα εξειδικευμένο πεδίο πρακτικής, βασισμένο στη θεωρητική δομή της επιστήμης ή γνώσης αυτού του κλάδου και στις συνακόλουθες ικανότητες πρακτικής.

Στοιχεία από Donaldson, S. K., & Crowley, D. M. (1978). The discipline of nursing. *Nursing Outlook*, 26(2), 1113-1120, Orem, D. (2001). *Nursing: Concepts of practice* (6η έκδ.). St. Louis: Mosby, Styles, M. M. (1982). *On nursing: Toward a new endowment*. St. Louis: Mosby.

πων όσο και για την ανάπτυξη της νοσηλευτικής. Τα επιτεύγματά τους οδήγησαν σε αυτή τη συναρπαστική εποχή στην οποία η νοσηλευτική αναγνωρίστηκε τόσο ως πανεπιστημιακός κλάδος όσο και ως επάγγελμα (Fitzpatrick, 1983, Kalisch & Kalisch, 2003, Meleis, 2007, Shaw, 1993). Στο παρόν τμήμα συζητάμε τη σημασία των θεωρητικών έργων για τον κλάδο και το επάγγελμα της νοσηλευτικής. Τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής αντιπροσωπεύουν την περιεκτικότερη παρουσίαση των συστηματικών νοσηλευτικών γνώσεων. Κατά συνέπεια, τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής έχουν ζωτική σημασία για το μέλλον τόσο του κλάδου όσο και του επαγγέλματος της νοσηλευτικής.

Σημασία για τον κλάδο

Οι νοσηλευτές/τριες εντάχθηκαν σε πτυχιακά προγράμματα στα πανεπιστήμια το τελευταίο ήμισυ του 20ού αιώνα και ο στόχος της ανάπτυξης γνώσεων ως βάσης για τη νοσηλευτική πρακτική άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά. Τα πανεπιστημιακά πτυχιακά προγράμματα πολλαπλασιάστηκαν, αναπτύχθηκαν μεταπτυχιακά προγράμματα νοσηλευτικής και διαμορφώθηκε ένα τυποποιημένο πρόγραμμα σπουδών μέσω της πιστοποίησης. Η νοσηλευτική είχε διέλθει περιόδους βαθμιαίας ανάπτυξης και οι ηγέτες της νοσηλευτικής πρόσφεραν τις απόψεις τους για την ανάπτυξη της νοσηλευτικής επιστήμης. Αντιμετώπισαν σημαντικά ερωτήματα του κλάδου σχετικά με το αν η νοσηλευτική ήταν εφαρμοσμένη ή βασική επιστήμη (Donaldson &

Crowley, 1978, Johnson, 1959, Rogers, 1970). Η ιστορία παρέχει ενδείξεις της συναίνεσης που επιτεύχθηκε και άρχισαν να εγκαινιάζονται νοσηλευτικά διδακτορικά προγράμματα για να παράγουν νοσηλευτικές γνώσεις.

Η δεκαετία του 1970 ήταν μια σημαντική περίοδος ανάπτυξης. Το 1977, όταν το *Nursing Research* έκλεισε 25 χρόνια από τότε που εκδόθηκε για πρώτη φορά, οι μελέτες ανασκοπήθηκαν πλήρως και αναφέρθηκαν τα δυνατά σημεία και οι αδυναμίες στην έκδοση εκείνου του έτους. Η Batey (1977) επέστρεψε την προσοχή στη σημασία της εννοιολογικής σύλληψης της νοσηλευτικής στη διαδικασία της έρευνας και στο ρόλο ενός εννοιολογικού πλαισίου στο σχεδιασμό της έρευνας για την παραγωγή επιστήμης. Αυτή η έμφαση οδήγησε στην περίοδο της ανάπτυξης της θεωρίας και προήγαγε τη νοσηλευτική αποφέροντας νέες νοσηλευτικές γνώσεις για τη νοσηλευτική πρακτική. Συντομα τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής άρχισαν να αναγνωρίζονται σε ανταπόκριση στο κάλεσμα της Batey (Johnson, 1968, 1974, King, 1971, Levine, 1969, Neuman, 1974, Orem, 1971, Rogers, 1970, Roy, 1970).

Το 1978 η Fawcett παρουσίασε τη μεταφορά της τής διπλής έλικας, ένα δημοσίευμα κλασικό πλέον, σχετικά με τη σχέση αλληλεξάρτησης μεταξύ θεωρίας και έρευνας. Επίσης, την ίδια εποχή, ειδικοί της νοσηλευτικής, όπως οι Henderson, Orlando, Peplau και Wiedenbach αναγνωρίστηκαν για τη θεωρητική φύση των πρωιμότερων κειμένων τους. Αυτά τα πρώιμα έργα αναπτύχθηκαν από εκπαιδευτές ως πλαίσια για τη δόμηση του περιεχομένου της διδακτέας ύλης στα νοσηλευτικά προγράμματα. Ομοίως, η θεωρία της Orlando (1961, 1972) προέκυψε από την αναφορά ενός παλαιότερου χρηματοδοτημένου σε εθνικό επίπεδο ερευνητικού προγράμματος που είχε σχεδιαστεί με σκοπό τη μελέτη της νοσηλευτικής πρακτικής.

Το 1976 παρακολούθησα στη Νέα Υόρκη το συνέδριο Nurse Educator Nursing Theory, όπου για πρώτη φορά συγκεντρώθηκαν οι σημαντικότεροι θεωρητικοί στο ίδιο βήμα. Οι περισσότεροι ξεκίνησαν τις ομιλίες τους δηλώνοντας ότι δεν ήταν θεωρητικοί. Παρότι η σημασία των έργων αυτών για τη νοσηλευτική δεν ήταν πλήρως κατανοητή εκείνη την εποχή, πολλά μέλη του ακροατηρίου έδειχναν να έχουν επίγνωση αυτού του γεγονότος. Μετά τις πρώτες εισαγωγές, το κοινό γελούσε όταν οι θεωρητικοί αρνιόντουσαν ότι ήταν θεωρητικοί και άκουγε προσεκτικά τον καθένα τους να περιγράφει το θεωρητικό έργο που είχε αναπτύξει για τα προγράμματα σπουδών, την έρευνα ή την πρακτική.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι οι Donaldson και Crowley (1978) έβγαλαν τον εναρκτήριο λόγο στο συνέδριο

Νοσηλευτικής της Western Commission of Higher Education το 1977, την εποχή ακριβώς που επρόκειτο να ξεκινήσει το διδακτορικό τους πρόγραμμα. Άνοιξαν εκ νέου τη συζήτηση γύρω από τη φύση της νοσηλευτικής επιστήμης και το είδος των γνώσεων που απαιτούνται για τον πανεπιστημιακό κλάδο και το επάγγελμα. Η δημοσιευμένη έκδοση της εναρκτήριας ομιλίας τους είναι πλέον κλασική για τους σπουδαστές που θέλουν να μάθουν για τη νοσηλευτική και να καταλάβουν τη διαφορά ανάμεσα στον πανεπιστημιακό επιστημονικό κλάδο και το επάγγελμα. Οι εν λόγω ομιλήτριες δήλωσαν ότι απαιτείται τόσο βασική όσο και εφαρμοσμένη έρευνα, υποστηρίζοντας ότι οι γνώσεις είχαν ζωτική σημασία για τη νοσηλευτική τόσο ως επιστημονικό κλάδο όσο και ως επάγγελμα. Υποστήριξαν επίσης ότι ο επιστημονικός κλάδος και το επάγγελμα συνδέονται αναπόσπαστα, αλλά η αδυναμία διαχωρισμού τους προσαρτά τη νοσηλευτική στην άποψη ότι αποτελεί λειτουργήμα μάλλον παρά σε μια επαγγελματική άποψη.

Τα νοσηλευτικά εννοιολογικά πλαίσια άρχισαν σύντομα να χρησιμοποιούνται για την οργάνωση της διδακτέας ύλης στα προγράμματα νοσηλευτικής και αναγνωρίστηκαν ως μοντέλα που αφορούν τις αξίες και τις έννοιες της νοσηλευτικής. Η δημιουργική εννοιοποίηση ενός μεταπαραδείγματος νοσηλευτικής (πρόσωπο, περιβάλλον, υγεία και νοσηλευτική) και η δόμηση των γνώσεων διασαφήνισαν τη σχετιζόμενη φύση των συλλογικών έργων των σημαντικότερων θεωρητικών της νοσηλευτικής ως εννοιολογικών πλαισίων και παραδειγμάτων της νοσηλευτικής (Fawcett, 1984). Η μέθοδος αυτή οργάνωσε τα έργα νοσηλευτικής σε ένα σύστημα θεωρητικών γνώσεων που ανέπτυξαν οι θεωρητικοί σε διαφορετικές εποχές και περιοχές της χώρας. Κάθε εννοιολογικό μοντέλο της νοσηλευτικής ταξινομήθηκε βάσει ενός συνόλου κριτηρίων ανάλυσης και αξιολόγησης (Fawcett, 1984, 1993). Η αναγνώριση των ξεχωριστών έργων νοσηλευτικής συλλογικά με μια μεταπαραδειγματική «ομπρέλα» διέυρνε την αναγνώριση και την κατανόηση των θεωρητικών έργων της νοσηλευτικής ως ενός συνόλου νοσηλευτικών γνώσεων. Εν ολίγοις, η σημασία της θεωρίας για τον επιστημονικό κλάδο της νοσηλευτικής έγκειται στο ότι ο επιστημονικός κλάδος εξαρτάται από τη θεωρία για να συνεχίσει να υφίσταται, δηλαδή μπορούμε να αποτελούμε λειτουργήμα ή επιστημονικό κλάδο με έναν επαγγελματικό τύπο πρακτικής βασισμένης στη θεωρία. Τα θεωρητικά έργα έχουν ανεβάσει τη νοσηλευτική σε ανώτερα επίπεδα εκπαίδευσης και πρακτικής, καθώς οι νοσηλευτές/τριες έχουν μετακινηθεί από το λειτουργικό επίκεντρο, ή το τι κάνουν οι νοσηλευτές/τριες, σε ένα επίκεντρο γνώσεων, ή το τι ξέ-

ρουν οι νοσηλευτές/τριες και πώς χρησιμοποιούν αυτά που ξέρουν για να σκέφτονται και να παίρνουν αποφάσεις ενόσω εστιάζουν το ενδιαφέρον και τις προσπάθειές τους στον ασθενή.

Τα πλαίσια και οι θεωρίες είναι δομές για τα ανθρώπινα όντα και την υγεία τους. Οι δομές αυτές παρέχουν στους νοσηλευτές και τις νοσηλεύτριες μια άποψη του ασθενούς για την επαγγελματική πρακτική. Οι επαγγελματίες παρέχουν δημόσια υπηρεσία σε μια πρακτική εστιασμένη σε αυτούς τους οποίους εξυπηρετούν. Η νοσηλευτική διαδικασία είναι χρήσιμη στην πράξη, αλλά το κύριο επίκεντρο είναι ο ασθενής ή ο άνθρωπος. Η γνώση των ατόμων, της υγείας και του περιβάλλοντος αποτελεί τη βάση για την αναγνώριση της νοσηλευτικής ως επιστημονικού κλάδου και διδάσκεται σε όσους εισέρχονται στο επάγγελμα. Κάθε κλάδος ή πεδίο γνώσεων περιλαμβάνει θεωρητικές γνώσεις. Για το λόγο αυτό, η νοσηλευτική ως πανεπιστημιακός κλάδος εξαρτάται από την ύπαρξη των νοσηλευτικών γνώσεων (Butts & Rich, 2011). Για όσους εισέρχονται στο επάγγελμα, η γνώση αυτή είναι απαραίτητη για την άσκηση του επαγγέλματος. Ο Kuhn (1970), διακεκριμένος φιλόσοφος της επιστήμης, δήλωσε ότι «η μελέτη των παραδειγμάτων... είναι αυτό που κυρίως προετοιμάζει το σπουδαστή για να γίνει μέλος της επιστημονικής κοινότητας στο πλαίσιο της οποίας θα ασκεί αργότερα το επάγγελμά του» (σελ. 11). Αυτό είναι σημαντικό για κάθε νοσηλευτή/τρια, αλλά έχει ιδιαίτερη σημασία για όσους εισέρχονται στο επάγγελμα, επειδή «ελλείπει παραδείγματος... όλα τα στοιχεία που θα μπορούσαν να αφορούν την ανάπτυξη μιας δεδομένης επιστήμης είναι πιθανό να φαίνονται εξίσου σημαντικά» (Kuhn, 1970, σελ. 15). Τέλος, όσον αφορά την προτεραιότητα των παραδειγμάτων, ο Kuhn δηλώνει, «μελετώντας τα και εφαρμόζοντάς τα στην επαγγελματική πρακτική, τα μέλη της αντίστοιχης κοινότητάς τους μαθαίνουν το επάγγελμά τους» (Kuhn, 1970, σελ. 43). Οι μεταπτυχιακοί φοιτητές εφαρμόζουν και ελέγχουν τις θεωρητικές γνώσεις στη νοσηλευτική πρακτική τους. Οι διδακτορικοί φοιτητές που σπουδάζουν για να γίνουν επιστήμονες της νοσηλευτικής αναπτύσσουν τη νοσηλευτική θεωρία, ελέγχουν τη θεωρία και συνεισφέρουν νοσηλευτική επιστήμη στις ερευνητικές μελέτες που βασίζονται στη θεωρία και παράγουν θεωρία.

Σημασία για το επάγγελμα

Η θεωρία όχι μόνο είναι απαραίτητη για την ύπαρξη της νοσηλευτικής ως πανεπιστημιακού κλάδου, αλλά έχει

επίσης ζωτική σημασία για την άσκηση της επαγγελματικής νοσηλευτικής. Η αναγνώριση της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος ήταν λιγότερο επείγον ζήτημα στα τέλη του 20ού αιώνα επειδή οι νοσηλευτές/τριες είχαν σημειώσει σταθερή πρόοδο προς την επαγγελματική κατάσταση (professional status) κατά τη διάρκεια του αιώνα. Η ανώτατου επιπέδου νοσηλευτική αναγνωρίζεται σήμερα ως επάγγελμα καθώς έχουν χρησιμοποιηθεί τα κριτήρια που ισχύουν για ένα επάγγελμα για την καθοδήγηση της ανάπτυξης. Η ανάπτυξη της νοσηλευτικής αποτέλεσε το αντικείμενο πολυάριθμων μελετών κοινωνιολόγων. Οι Bixler και Bixler (1959) δημοσίευσαν ένα σύνολο κριτηρίων για ένα επάγγελμα ειδικά προσαρμοσμένα στη νοσηλευτική στο περιοδικό *American Journal of Nursing* (Πλαίσιο 1-2).

ΠΛΑΙΣΙΟ 1-2

Κριτήρια για την ανάπτυξη της επαγγελματικής κατάστασης της νοσηλευτικής

1. Στην πρακτική της χρησιμοποιεί ένα καλά καθορισμένο και καλά οργανωμένο σύνολο εξειδικευμένων γνώσεων.
2. Διευρύνει συνεχώς το σύνολο των γνώσεων που χρησιμοποιεί και βελτιώνει τις τεχνικές της εκπαίδευσης και υπηρεσίας μέσω της χρήσης της επιστημονικής μεθόδου.
3. Εμπιστεύεται σε ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα την εκπαίδευση των ατόμων που την ασκούν.
4. Εφαρμόζει το σύνολο των γνώσεών της σε πρακτικές υπηρεσίες ζωτικής σημασίας για την ευημερία των ανθρώπων και την κοινωνική πρόνοια.
5. Λειτουργεί αυτόνομα στη διαμόρφωση επαγγελματικής πολιτικής και ως εκ τούτου στον έλεγχο της επαγγελματικής δραστηριότητας.
6. Προσελκύει άτομα με πνευματικές και προσωπικές ιδιότητες που τους επιτρέπουν να θεωρούν την προσφορά υπηρεσιών προς τους άλλους σημαντικότερη από το προσωπικό κέρδος και αναγνωρίζουν το επάγγελμα που έχουν επιλέξει ως έργο ζωής.
7. Προσπαθεί να αποζημιώνει τα άτομα που την ασκούν παρέχοντάς τους ελευθερία δράσης, ευκαιρίες για συνεχή επαγγελματική εξέλιξη και οικονομική ασφάλεια.

Στοιχεία από Bixler, G. K., & Bixler, R. W. (1959). The professional status of nursing. *American Journal of Nursing*, 59(8), 1142-1146.

Τα κριτήρια αυτά έχουν ιστορική αξία για τη βελτίωση της κατανόηση του αναπτυξιακού δρόμου που ακολούθησαν οι νοσηλεύτριες. Για παράδειγμα, μια βάση γνώσεων που είναι καλά καθορισμένη, οργανωμένη και αφορά ειδικά τον κλάδο διαμορφώθηκε κατά το τελευταίο ήμισυ του 20ού αιώνα, αλλά οι γνώσεις αυτές δεν είναι στατικές. Αντίθετα, εξακολουθούν να διευρύνονται σε σχέση με τους στόχους του επαγγέλματος για την ευμερία των ανθρώπων και την κοινωνική πρόνοια της κοινωνίας που εξυπηρετούν οι νοσηλεύτριες. Έτσι, παρότι το σύνολο των γνώσεων είναι σημαντικό, οι θεωρίες και η έρευνα έχουν ζωτική σημασία για τον κλάδο και το επάγγελμα, έτσι ώστε να συνεχίσουν να παράγονται νέες γνώσεις. Η εφαρμογή των νοσηλευτικών γνώσεων στην πράξη είναι ένα κριτήριο που σήμερα βρίσκεται στο προσκήνιο, με έμφαση στην υποχρέωση λογοδοσίας (accountability) για τη νοσηλευτική πρακτική, τις βασισμένες στη θεωρία ενδείξεις για τη νοσηλευτική πρακτική και την αυξανόμενη αναγνώριση της θεωρίας μέσης κλίμακας για την επαγγελματική νοσηλευτική πρακτική (Alligood, 2014, επί του τυπογραφείου).

Τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, εν αναμονή της νέας χιλιετίας, δημοσιεύτηκαν ιδέες που είχαν ως στόχο να προχωρήσουν μπροστά τη νοσηλευτική. Η Styles (1982) περιέγραψε μια διάκριση ανάμεσα στο συλλογικό νοσηλευτικό επάγγελμα και το μεμονωμένο επαγγελματία νοσηλευτή ή νοσηλεύτρια και δήλωσε ότι απαιτούνται διεθνείς εξελίξεις βασισμένες στα ιδανικά και τα πιστεύω της νοσηλευτικής για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη. Επίσης η Fitzpatrick (1983) παρουσίασε ένα ιστορικό χρονικό των επιτευγμάτων του 20ού αιώνα που οδήγησαν στην επαγγελματική κατάσταση της νοσηλευτικής. Τόσο η Styles (1982) όσο και η Fitzpatrick (1983) παρέπεμψαν σε ένα λεπτομερές ιστορικό που αφορούσε ειδικά την ανάπτυξη της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος. Τώρα που η νοσηλευτική είναι αναγνωρισμένη ως επάγγελμα, στο κείμενο αυτό δίδεται έμφαση στη σχέση ανάμεσα στα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής και στην κατάσταση της νοσηλευτικής ως επαγγέλματος. Έχουν σημειωθεί ομοιότητες και διαφορές στα σύνολα των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της κατάστασης των επαγγελματιών. Ωστόσο, όλα προϋποθέτουν ένα σύνολο γνώσεων θεμελιώδεις για την άσκηση του κάθε δεδομένου επαγγέλματος (Styles, 1982).

Καθώς οι επαγγελματίες νοσηλεύτριες εξελίσσονται και βελτιώνονται στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους κατάστασης, μια ιδιότητα χαρακτηριστική της πρακτικής τους είναι η χρήση ουσιαστικών γνώσεων για τις βασι-

σμένες στη θεωρία ενδείξεις για τη νοσηλευτική (Butts & Rich, 2011). Αυτή η αφοσίωση στις βασισμένες στη θεωρία ενδείξεις για την πρακτική είναι ευεργετική για τους ασθενείς ως προς το ότι καθοδηγεί τη συστηματική και βασισμένη σε γνώσεις φροντίδα. Εξυπηρετεί δε το επάγγελμα, καθώς αναγνωρίζεται η συμβολή των νοσηλευτών/τριών στη φροντίδα υγείας στην κοινωνία. Όπως σημειώθηκε προηγουμένως σε σχέση με τον επιστημονικό κλάδο της νοσηλευτικής, η ανάπτυξη των γνώσεων είναι μια σημαντική δράση που πρέπει να επιδιώκουν οι επιστήμονες νοσηλεύτριες. Είναι σημαντικό οι νοσηλεύτριες να τυγχάνουν διαρκούς αναγνώρισης και σεβασμού για την επιστημονική τους κατάρτιση και τη συμβολή τους στην υγεία της κοινωνίας. Τέλος, το σημαντικότερο απ' όλα είναι ότι η διαρκής αναγνώριση της νοσηλευτικής θεωρίας ως εργαλείου για τη συλλογιστική, την κριτική σκέψη και τη λήψη αποφάσεων που απαιτούνται για ποιοτική νοσηλευτική πρακτική είναι σημαντική για τους παρακάτω λόγους:

Τα περιβάλλοντα της νοσηλευτικής πρακτικής είναι πολύπλοκα και η ποσότητα των δεδομένων (πληροφοριών) με τα οποία βρίσκονται αντιμέτωποι οι νοσηλεύτριες είναι κυριολεκτικά ατελείωτη. Οι νοσηλεύτριες πρέπει να αναλύουν μια τεράστια ποσότητα πληροφοριών για κάθε ασθενή και να αποφασίζουν τι πρέπει να κάνουν. Μια θεωρητική προσέγγιση βοηθά τους νοσηλεύτριες να μην πνίγονται μέσα στον ωκεανό των πληροφοριών και να προχωρούν μέσω της νοσηλευτικής διαδικασίας με τακτικό τρόπο. Η θεωρία τους δίνει τη δυνατότητα να οργανώνουν και να κατανοούν τι συμβαίνει στην πρακτική, να αναλύουν κριτικά τις καταστάσεις των ασθενών για να λαμβάνουν κλινικές αποφάσεις, να προγραμματίζουν τη φροντίδα και να προτείνουν κατάλληλες νοσηλευτικές παρεμβάσεις και να προβλέπουν τις εκβάσεις των ασθενών από τη φροντίδα και να αξιολογούν την αποτελεσματικότητά της.

(Alligood, 2004, σελ. 247)

Η επαγγελματική πρακτική απαιτεί συστηματική προσέγγιση εστιασμένη στον ασθενή και τα θεωρητικά έργα παρέχουν ακριβώς αυτές τις προοπτικές του ασθενούς. Τα θεωρητικά έργα που παρουσιάζονται σε αυτό το κείμενο δείχνουν χαρακτηριστικά τις ποικίλες αυτές σκοπιές. Οι φιλοσοφίες της νοσηλευτικής, τα εννοιολογικά μοντέλα της νοσηλευτικής, οι νοσηλευτικές θεωρίες και οι θεωρίες μέσης κλίμακας δίνουν στο νοσηλευτή/τη νοσηλεύτρια μια εικόνα του ασθενούς και έναν οδηγό για την επεξεργασία των δεδομένων, την αξιολόγηση των ενδεί-

ξεων και αποφάσεις σχετικά με τη δράση που πρέπει να αναλαμβάνει στην πρακτική (Alligood, 2014, επί του τυπογραφείου, Butts & Rich, 2011, Chinn & Kramer, 2011, Fawcett & Garity, 2009). Με αυτό το υπόβαθρο ιστορίας και σημασίας της νοσηλευτικής θεωρίας για τον επιστημονικό κλάδο και το επάγγελμα της νοσηλευτικής, στρεφόμαστε στην ανάλυση της θεωρίας, μια συστηματική επεξεργασία του κριτικού συλλογισμού για την κατανόηση των θεωρητικών έργων της νοσηλευτικής (Chinn & Kramer, 2011).

Ανάλυση της θεωρίας

Η ανάλυση, η κριτική και η αξιολόγηση είναι μέθοδοι που χρησιμοποιούνται για να μελετώνται κριτικά τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής. Η ανάλυση της θεωρίας διενεργείται για να αποκτώνται γνώσεις θεωρητικής επάρκειας. Είναι σημαντική διαδικασία και το πρώτο βήμα στην εφαρμογή των θεωρητικών έργων της νοσηλευτικής στην εκπαίδευση, την έρευνα, τη διοίκηση ή την πρακτική. Τα κριτήρια ανάλυσης που χρησιμοποιούνται για κάθε θεωρητικό έργο στο κείμενο αυτό περιλαμβάνονται στο Πλαίσιο 1-3 με τις ερωτήσεις που καθοδηγούν τον κριτικό συλλογισμό της ανάλυσης.

Η διεργασία της ανάλυσης είναι χρήσιμη για να μαθαίνουμε για τα έργα και είναι απαραίτητη για τους επι-

στήμονες νοσηλευτές/τριες που προτίθενται να ελέγχουν, να διευρύνουν ή να επεκτείνουν τα έργα. Όταν οι επιστήμονες νοσηλευτές/τριες εξετάζουν τα ερευνητικά τους ενδιαφέροντα στο πλαίσιο κάποιου θεωρητικού έργου, ανακαλύπτονται τομείς προς περαιτέρω ανάπτυξη μέσω των διαδικασιών της κριτικής, της ανάλυσης και του κριτικού συλλογισμού. Συνεπώς, η ανάλυση είναι μια σημαντική διαδικασία για την εκμάθηση, την ανάπτυξη προγραμμάτων έρευνας και τη διεύρυνση της επιστήμης που θα συνδέεται με τα θεωρητικά έργα της νοσηλευτικής στο μέλλον. Η κατανόηση ενός θεωρητικού πλαισίου έχει ζωτική σημασία για την εφαρμογή της στην πρακτική σας.

Σαφήνεια

Η σαφήνεια και η δομή ανασκοποούνται στο πλαίσιο της σημασιολογικής (semantic) σαφήνειας και συνέπειας και της δομικής (structural) σαφήνειας και συνέπειας. Η σαφήνεια εκφράζει το νόημα των χρησιμοποιούμενων όρων και η συνέπεια και δομή των ορισμών εκφράζει τη σταθερή δομική μορφή των όρων στη θεωρία. Η ανάλυση ξεκινά καθώς ταυτοποιούνται οι μείζονες έννοιες και οι επιμέρους έννοιες και οι ορισμοί τους. Οι λέξεις έχουν πολλαπλά νοήματα τόσο εντός του ίδιου επιστημονικού κλάδου όσο και από κλάδο σε κλάδο. Για το λόγο αυτό, μια λέξη πρέπει να ορίζεται προσεκτικά και συγκεκριμένα σύμφωνα με το πλαίσιο (φιλοσοφία, εννοιολογικό μοντέλο ή θεωρία) εντός του οποίου αναπτύσσεται. Η σαφήνεια και η συνέπεια διευκολύνονται με διαγράμματα και παραδείγματα. Η λογική ανάπτυξη και ο τύπος της δομής που χρησιμοποιείται πρέπει να είναι σαφείς και οι υποθέσεις πρέπει να δηλώνονται με σαφήνεια και να είναι σύμφωνες με το στόχο της θεωρίας (Chinn & Kramer, 2011, Reynolds, 1971, Walker & Avant, 2011). Ο Reynolds (1971) αναφέρεται στη διυποκειμενικότητα (intersubjectivity) και λέει, «Πρέπει να υπάρχει κοινή συμφωνία των ορισμών των εννοιών και των σχέσεων μεταξύ των εννοιών εντός μιας θεωρίας» (σελ. 13). Η Hardy (1973) αναφέρεται στο νόημα και τη λογική επάρκεια και λέει, «Οι έννοιες και οι σχέσεις μεταξύ των εννοιών πρέπει να ταυτοποιούνται με σαφήνεια και να είναι έγκυρες» (σελ. 106). Η Ellis (1968) χρησιμοποίησε «το κριτήριο της ορολογίας» για να αξιολογήσει τη θεωρία και προειδοποιεί για «τον κίνδυνο του χαμένου νοήματος όταν δανειζόμαστε όρους από άλλους επιστημονικούς κλάδους και τους χρησιμοποιούμε σε διαφορετικά συμφραζόμενα» (σελ. 221). Οι Walker και Avant (2011) εκτιμούν

ΠΛΑΙΣΙΟ 1-3

Ερωτήσεις ανάλυσης για τον προσδιορισμό της θεωρητικής επάρκειας

- Σαφήνεια (clarity): Πόσο σαφής είναι αυτή η θεωρία;
- Απλότητα (simplicity): Πόσο απλή είναι αυτή η θεωρία;
- Γενικότητα (generality): Πόσο γενική είναι αυτή η θεωρία;
- Προσβασιμότητα (accessibility): Πόσο προσιτή είναι αυτή η θεωρία;
- Σπουδαιότητα (importance): Πόσο σημαντική είναι αυτή η θεωρία;

Στοιχεία από Chinn, P. L., & Kramer, M. K. (2011). *Integrated knowledge development in nursing* (8η έκδ.). St. Louis: Elsevier-Mosby.

τη «λογική επάρκεια» σύμφωνα με «τη λογική δομή των εννοιών και των ισχυρισμών» που προτείνονται στη θεωρία (σελ. 195).

Απλότητα

Η απλότητα εκτιμάται ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της νοσηλευτικής θεωρίας. Οι Chinn και Kramer (2011) έκριναν ότι απαιτούνται απλές μορφές θεωρίας, όπως η θεωρία μέσης κλίμακας, για την καθοδήγηση της πρακτικής. Μια θεωρία πρέπει να είναι επαρκώς περιεκτική, να παρουσιάζεται σε επίπεδο αφηρημένων εννοιών (abstraction) ώστε να παρέχεται καθοδήγηση και να έχει όσο το δυνατό λιγότερες έννοιες με απλουστευτικές σχέσεις για να υποβοηθείται η σαφήνεια. Η Reynolds (1971) ισχυρίζεται ότι «η χρησιμότερη θεωρία προσφέρει τη μεγαλύτερη αίσθηση κατανόησης» (σελ. 135). Οι Walker και Avant (2011) περιγράφουν τη φειδωλότητα της θεωρίας ως «σύντομη αλλά πλήρη» (σελ. 195).

Γενικότητα

Η γενικότητα μιας θεωρίας αφορά το αντικείμενο της εφαρμογής και το σκοπό εντός της θεωρίας (Chinn & Kramer, 2011). Η Ellis (1968) δήλωσε ότι «όσο ευρύτερο είναι το αντικείμενο... τόσο μεγαλύτερη είναι η σημαντικότητα της θεωρίας» (σελ. 219). Η γενικότητα ενός θεωρητικού έργου ποικίλλει ανάλογα με το πόσο αφηρημένο ή συγκεκριμένο είναι (Fawcett, 2005). Η κατανόηση των επιπέδων των αφηρημένων εννοιών από τους διδακτορικούς φοιτητές και φοιτήτριες και τους/τις επιστήμονες νοσηλευτές/τριες διευκόλυνε τη χρήση αφηρημένων πλαισίων για την ανάπτυξη των θεωριών μέσης κλίμακας. Η Θεωρία της Επιταχυνόμενης Αλλαγής (Theory of Accelerating Change) της Rogers (1986) αποτελεί παράδειγμα αφηρημένης θεωρίας από την οποία έχουν προκύψει πολυάριθμες θεωρίες μέσης κλίμακας.

Προσβασιμότητα

Η προσβασιμότητα συνδέεται με τους εμπειρικούς δείκτες για την ελεγχσιμότητα και τη θεμελιώδη χρήση μιας θεωρίας για την περιγραφή πλευρών της πρακτικής (Chinn & Kramer, 2011). Ο όρος προσβασιμότητα «αφορά την έκταση στην οποία μπορούν να ταυτοποιηθούν εμπειρικοί δείκτες για τις έννοιες και την έκταση στην οποία μπορούν να επιτευχθούν οι σκοποί της θεωρίας». Ο Reynolds (1971) αξιολογεί την εμπειρική συνάφεια εξετάζον-

τας «την αντιστοιχία μεταξύ μιας συγκεκριμένης θεωρίας και των αντικειμενικών εμπειρικών δεδομένων» (σελ. 18). Υποστηρίζει ότι οι επιστήμονες πρέπει να είναι ικανοί να αξιολογούν και να επαληθεύουν τα αποτελέσματα μόνοι τους. Οι Walker και Avant (2011) αξιολογούν την ελεγχσιμότητα με βάση την ικανότητα της θεωρίας να «παράγει υποθέσεις και να υπόκειται σε εμπειρική έρευνα» (σελ. 195).

Σπουδαιότητα

Μπορεί να γίνει παραλληλισμός μεταξύ έκβασης και σπουδαιότητας. Επειδή η έρευνα, η θεωρία και η πρακτική σχετίζονται στενά, η νοσηλευτική θεωρία επιδέχεται ερευνητικό έλεγχο και ο ερευνητικός έλεγχος οδηγεί σε γνώσεις για την πρακτική. Η νοσηλευτική θεωρία καθοδηγεί την έρευνα και την πρακτική, δημιουργεί νέες ιδέες και διαφοροποιεί το επίκεντρο της νοσηλευτικής από το επίκεντρο άλλων επαγγελμάτων (Chinn & Kramer, 2011). Η Ellis επισημαίνει ότι, για να θεωρείται χρήσιμη, «η θεωρία είναι αναγκαίο να αναπτύσσει και να καθοδηγεί την πρακτική... Οι θεωρίες πρέπει να αποκαλύπτουν ποιες γνώσεις οφείλουν, και θα έπρεπε, να επιδιώκουν να αποκτήσουν αφιερώνοντας χρόνο σε αυτές οι νοσηλευτές/τριες» (σελ. 220).

Περίληψη

Το κεφάλαιο αυτό παρουσιάζει μια εισαγωγή στη νοσηλευτική θεωρία και συζητά την ιστορία της, τη σπουδαιότητα και την ανάλυσή της. Ένας νοσηλευτής ή μια νοσηλεύτρια αυξάνει την επαγγελματική του/της δύναμη όταν χρησιμοποιεί τη θεωρητική έρευνα ως συστηματικές ενδείξεις για την κριτική σκέψη και τη λήψη αποφάσεων. Όταν οι νοσηλευτές/τριες χρησιμοποιούν τη θεωρία και τις βασισμένες στη θεωρία ενδείξεις για να δομήσουν την πρακτική τους, βελτιώνεται η ποιότητα της φροντίδας. Ταξινομούν γρήγορα τα στοιχεία για τους ασθενείς, αποφασίζουν ποια είναι η ενδεδειγμένη νοσηλευτική δράση, παρέχουν φροντίδα και αξιολογούν τις εκβάσεις. Είναι επίσης σε θέση να συζητούν τη φύση της πρακτικής τους με άλλους επαγγελματίες της υγείας. Η θεώρηση της νοσηλευτικής πρακτικής σε ένα πλαίσιο θεωρίας βοηθά τους σπουδαστές να αναπτύξουν αναλυτικές δεξιότητες και ικανότητα κριτικής σκέψης και να ξεκαθαρίζουν τις αξίες και τις υποθέσεις τους. Η θεωρία καθοδηγεί την

πρακτική, την εκπαίδευση και την έρευνα (Alligood, 2014, επί του τυπογραφείου, Chinn & Kramer, 2011, Fawcett, 2005, Meleis, 2007).

Γενικά, οι νοσηλευτές/τριες αναγνωρίζουν την πλούσια παρακαταθήκη των έργων των θεωρητικών της νοσηλευτικής, δηλαδή τις φιλοσοφίες, τα εννοιολογικά μοντέλα, τις θεωρίες και τις θεωρίες μέσης κλίμακας για τη νοσηλευτική. Η δημοσίευση αυτού του κειμένου σε πολλές (τουλάχιστον 10) γλώσσες αντικατοπτρίζει τη σφαιρική χρήση της θεωρίας. Η συμβολή των θεωρητικών εν γένει παρουσιάζει τη νοσηλευτική ως επιστημονικό κλάδο και παρέχει δομή γνώσεων για περαιτέρω ανάπτυξη. Η χρήση της βασισμένης στη θεωρία έρευνας υποστηρίζει τη βασισμένη στις ενδείξεις πρακτική. Υπάρχει παγκόσμια αναγνώριση της πλούσιας ποικιλότητας των αξιών της νοσηλευτικής που εκπροσωπούν τα μοντέλα. Σήμερα βλέπουμε πρόσθετη διασαφήνιση των θεωρητικών έργων στη νοσηλευτική βιβλιογραφία καθώς ολοένα περισσότεροι νοσηλευτές/τριες μαθαίνουν και χρησιμοποιούν τη βασισμένη στη θεωρία πρακτική. Το σημαντικότερο είναι ότι οι φιλοσοφίες, τα μοντέλα, οι θεωρίες και οι θεωρίες μέσης κλίμακας χρησιμοποιούνται ευρέως σε όλους τους τομείς –τη νοσηλευτική εκπαίδευση, διοίκηση, έρευνα και πρακτική.

Υπάρχει αναγνώριση της ομαλής επιστήμης στα θεωρητικά έργα (Wood, 2010). Οι επιστημονικές γνώσεις των τελευταίων 3 δεκαετιών έχουν διευρύνει τον όγκο της νοσηλευτικής βιβλιογραφίας γύρω από τις φιλοσοφίες, τα μοντέλα, της θεωρίες και τις θεωρίες μέσης κλίμακας. Ομοίως, η φιλοσοφία της επιστήμης έχει διευρύνει και καλλιεργήσει την ανάπτυξη των νοσηλευτικών γνώσεων με νέες ποιοτικές προσεγγίσεις. Καθώς ολοένα περισσότεροι νοσηλευτές/τριες λαμβάνουν ανώτατη εκπαίδευση, η κατανόηση της σπουδαιότητας της νοσηλευτικής θεωρίας έχει διευρυνθεί. Η χρήση της θεωρίας από τους νοσηλευτές/τριες έχει αυξήσει την ανάπτυξη των γνώσεων και έχει βελτιώσει την ποιότητα της νοσηλευτικής πρακτικής (Alligood, 2010a, Alligood, 2011b, Chinn & Kramer, 2011, Fawcett & Garity, 2009, George, 2011, Im & Chang, 2012, Reed & Shearer, 2012, Wood, 2010).

ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ

- Donaldson, S. K., & Crowley, D. M. (1978). The discipline of nursing. *Nursing Outlook*, 26(2), 1113-1120.
- Fawcett, J. (1984). The metaparadigm of nursing: current

status and future refinements. *Image: The Journal of Nursing Scholarship*, 16, 84-87.

- Kalisch, P. A., & Kaiisch, B. J. (2003). *American nursing: A history* (4th ed.). Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Judd, D., Sitzman, K., & Davis, G. M. (2010). *A history of American nursing*. Boston: Jones & Bartlett.
- *The Nursing Theory Page at Hahn School of Nursing, University of San Diego*: Retrieved from: <http://www.sandiego.edu/ACADEMICS/nursing/>, theory.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Alligood, M. R. (2011a). The power of theoretical knowledge. *Nursing Science Quarterly*, 24(4), 304-305.
- Alligood, M. R. (2011b). Theory-based practice in a major medical centre. *The Journal of Nursing Management*, 19, 981-988.
- Alligood, M. R. (2014, in press). *Nursing theory: Utilization & application*, (5th ed.). Maryland Heights, (MO): Mosby-Elsevier.
- Alligood, M. R. (2010a). The nature of knowledge needed for nursing practice. In M. R. Alligood (Ed.), *Nursing theory: Utilization & application* (4th ed., pp. 3-15). St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R. (2010b). Models and theories: critical thinking structures. In M. R. Alligood (Ed.), *Nursing theory: Utilization & application* (4th ed., pp. 43-65). St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R. (2010c). Areas for further development of theory-based nursing practice. In M. R. Alligood (Ed.), *Nursing theory: Utilization & application* (4th ed., pp. 487-497). St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R. (2004). *Nursing theory: the basis for professional nursing practice*. In K. K. Chitty (Ed.), *Professional nursing: Concepts and challenges* (4th ed., pp. 271-298). Philadelphia: Saunders.
- Alligood, M. R., & Tomey, A. M. (Eds.). (1997). *Nursing theory: Utilization & application*. St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R., & Tomey, A. M. (Eds.). (2002). *Nursing theory: Utilization & application* (2nd ed.). St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R., & Tomey, A. M. (Eds.). (2006). *Nursing theory: Utilization & application* (3rd ed.). St. Louis: Mosby.
- Alligood, M. R. & Tomey, A. M. (Eds.). (2010). *Nursing theorists and their work* (7th ed.). Maryland Heights, (MO): Mosby-Elsevier.
- Batey, M. V. (1977). Conceptualization: knowledge and logic guiding empirical research. *Nursing Research*, 26(5), 324-329.
- Bixler, G. K., & Bixler, R. W. (1959). The professional status

- of nursing. *American Journal of Nursing*, 59(8), 1142-1146.
- Butts, J. B., & Rich, K. L. (2011). *Philosophies and theories for advanced nursing practice*. Sudbury, (MA): Jones & Bartlett.
- Chinn, R L., & Kramer, M. K. (2011). *Integrated knowledge development in nursing (8th ed.)*. St. Louis: Elsevier-Mosby.
- Cross, K. R (1981). *Adults as learners*. Washington DC: Jossey-Bass.
- Donaldson, S. K., & Crowley, D. M. (1978). The discipline of nursing. *Nursing Outlook*, 26(2), 1113-1120.
- Ellis, R. (1968). Characteristics of significant theories. *Nursing Research*, 27(5), 217-222.
- Fawcett, J. (1978). The relationship between theory and research: a double helix. *Advances in Nursing Science*, 1(1), 49-62.
- Fawcett, J. (1984). The metaparadigm of nursing: current status and future refinements. *Image: The Journal of Nursing Scholarship*, 16, 84-87.
- Fawcett, J. (1993). *Analysis and evaluation of nursing theories*. Philadelphia: F. A. Davis.
- Fawcett, J. (2005). *Contemporary nursing knowledge: Conceptual models of nursing and nursing theories (2nd ed.)*. Philadelphia: F. A. Davis.
- Fawcett, J., & Garity, J. (2009). *Evaluating research for evidence-based nursing practice*. Philadelphia: F.A.Davis.
- Fitzpatrick, M. L. (1983). *Prologue to professionalism*. Bowie, (MD): Robert J. Brady.
- Fitzpatrick, J., & Whall, A. (1983). *Conceptual models of nursing*. Bowie, (MD): Robert J. Brady.
- George, J. (2011). *Nursing theories (6th ed.)*. Upper Saddle River, (NJ): Pearson.
- Hardy, M. E. (1973). Theories: components, development, evaluation. *Nursing Research*, 23(2), 100-107.
- Im, E. O., & Chang, S. J. (2012). Current trends in nursing theories. *Journal of Nursing Scholarship*, 44(2), 156-164.
- Johnson, D. (1959). The nature of a science of nursing. *Nursing Outlook*, 7, 291-294.
- Johnson, D. (1968). One conceptual model for nursing. Unpublished paper presented at Vanderbilt University, Nashville, (TN).
- Johnson, D. (1974). Development of the theory: a requisite for nursing as a primary health profession. *Nursing Research*, 23, 372-377.
- Judd, D., Sitzman, K., & Davis, G. M. (2010). *A history of American nursing*. Boston: Jones & Bartlett.
- Kalisch, P. A., & Kaiisch, B. J. (2003). *American nursing: A history (4th ed.)*. Philadelphia: Lippincott.
- King, I. (1971). *Toward a theory of nursing*. New York: Wiley.
- Kuhn, T. S. (1970). *The structure of scientific revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Levine, M. (1969). *Introduction to clinical nursing*. Philadelphia: F. A. Davis.
- Meleis, A. (2007). *Theoretical nursing: Development and progress (4th ed.)*. Philadelphia: Lippincott.
- Neuman, B. (1974). The Betty Neuman health systems model: a total person approach to patient problems. In J. P. Riehl & C. Roy (Eds.), *Conceptual models for nursing practice* (pp. 94-114). New York: Appleton-Century-Crofts.
- Nicoll, L. (1986). *Perspectives on nursing theory*. Boston: Little, Brown.
- Nicoll, L. (1992). *Perspectives on nursing theory (2nd ed.)*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.
- Nicoll, L. (1997). *Perspectives on nursing theory (3rd ed.)*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.
- Nightingale, F. (1969). *Notes on nursing: What it is and what it is not*. New York: Dover. (Originally published 1859.)
- Orem, D. (1971). *Nursing: Concepts of practice*. St. Louis: Mosby.
- Orem, D. (2001). *Nursing: Concepts of practice (6th ed.)*. St. Louis: Mosby.
- Orlando, I. (1961). *The dynamic nurse-patient relationship*. New York: Putnam.
- Orlando, I. (1972). *The discipline and teaching of nursing process*. New York: Putnam.
- Parker, M. (2006). *Nursing theory and nursing practice (2nd ed.)*. Philadelphia: F. A. Davis.
- Peterson, S. (2008). *Middle-range theories: Applications to nursing research (2nd ed.)*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.
- Reed, P., & Shearer, N. (2009). *Perspectives on nursing theory (5th ed.)*. New York: Lippincott Williams & Wilkins.
- Reed, P., & Shearer, N. (2012). *Perspectives on nursing theory (6th ed.)*. New York: Lippincott Williams & Wilkins.
- Reed, P., Shearer, N., & Nicoll, L. (2003). *Perspectives on nursing theory (4th ed.)*. Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins.
- Reynolds, P. D. (1971). *A primer for theory construction*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Rogers, M. E. (1970). *An introduction to the theoretical basis of nursing*. Philadelphia: F. A. Davis.
- Rogers, M. E. (1986). *Science of unitary human beings*. In V. Malinski (Ed.), *Explorations on Martha Rogers science of unitary human beings*. Norwalk, (CT): Appleton-Century-Crofts.
- Roy, C. (1970). *Adaptation: a conceptual framework for nursing*. *Nursing Outlook*, 18, 42-45.

Shaw, M.C. (1993). The discipline of nursing: historical roots, current perspectives, future directions. *Journal of Advanced Nursing*, 18, 1651-1656.

Smith, M., & Leibr, P. (2008). *Middle range theory for nursing* (2nd ed.). New York: Springer.

Styles, M. M. (1982). *On nursing: Toward a new endowment*. St. Louis: Mosby.

Walker, L. O., & Avant, K. C. (2011). *Strategies for theory construction in nursing* (5th ed.). Boston: Prentice Hall.

Wood, A. F. (2010). Nursing models: normal science for nursing practice. In M. R. Alligood (Ed.) *Nursing theory: Utilization & application*, 4th ed. (pp. 17-46). Maryland Heights, (MO): Mosby-Elsevier.